

تحولات هسته‌ای ایران و تاثیر آن بر امنیت ملی

جمهوری اسلامی ایران

(بررسی نظر کارشناسان سیاسی با تکنیک دلفی)

(تاریخ دریافت: ۱۰/۰۵/۹۵ - تاریخ تصویب: ۲۲/۰۹/۹۵)

علی عباسی شوازی^۱

چکیده

حدود ۱۴ سال از طرح پرونده هسته‌ای ایران در نهادهای بین‌المللی از جمله آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و شورای امنیت سازمان ملل متحد می‌گذرد و این موضوع یکی از مهم‌ترین مسائل داخلی برای ایران و بین‌المللی، برای کشورهای درگیر بوده است. سوال اصلی این تحقیق، تاثیر تحولات هسته‌ای بر امنیت جمهوری اسلامی ایران است. برای پاسخ به این سوال در بعد نظری از رهیافت رئالیستی به امنیت، به‌منظور احصا شاخص‌های امنیت و هم‌چنین ارائه شاخص‌هایی از امنیت ملی طرح شده است. هم‌چنین برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش SWOT و روش تحلیلی تاپسیس بهره گرفتیم. بر اساس روش SWOT، با سنجش چهار معیار نقاط قوت و ضعف داخلی و فرصت‌ها و تهدیدات بین‌المللی برنامه هسته‌ای، به بررسی تاثیر تحولات هسته‌ای بر امنیت پرداخته‌ایم. بر این اساس فرضیه‌ی پژوهش حاضر عبارت است از: بین نقاط

۱. استادیار علوم سیاسی دانشگاه علوم انتظامی امین (aliabbasishavazi@ymail.com)

ضعف و تهدیدات تحولات هسته‌ای ایران و کاهش سطح امنیت ملی رابطه معناداری وجود دارد. در نهایت بر مبنای فرضیه این تحقیق، جمهوری اسلامی ایران در صورت کاستن از نقاط ضعف در داخل و مقابله صحیح و خردمندانه با تهدیدات بین‌المللی در پرونده هسته‌ای می‌تواند امنیت خود را ارتقا بخشد و یا بالعکس به واسطه‌ی عدم کارآیی لازم در این حوزه‌ها، امنیت کشور به مخاطره بیافتد. این مقاله حاصل تجزیه و تحلیل به روش دلفی بر مبنای تکمیل پرسشنامه توسط ۳۶ نفر از کارشناسان و نخبگان روابط بین‌الملل و مذاکرات هسته‌ای می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: تحولات هسته‌ای ایران، رهیافت رئالیستی، چرخه سوخت هسته‌ای، امنیت جمهوری اسلامی ایران

مقدمه

امنیت در بعد عینی فقدان تهدیدات نسبت به ارزش‌ها، منافع و اهداف و در بعد ذهنی فقدان ترس از این‌که این بنیان‌های ملی یعنی ارزش‌ها، منافع و اهداف مورد هجوم فیزیکی و غیر فیزیکی واقع شوند را مورد سنجش قرار می‌دهد. امنیت بی تردید شامل عرصه گسترده‌ای از حوزه‌ها می‌شود؛ همان‌طوری که رابرت ماندل حوزه‌های نظامی، اقتصادی، منابع طبیعی / سیاسی / فرهنگی را به‌عنوان ابعاد اصلی امنیت ملی بر می‌شمارد. همه کشورها برای تحکیم امنیت خود نیازمند راهکارها و استراتژی‌های متناسب با جغرافیای سیاسی خودشان هستند. جمهوری اسلامی ایران از اوائل دهه ۸۰ شمسی با طرح پرونده هسته‌ای‌اش در مجامع و نهادهای بین‌المللی وارد دوره جدیدی از دیپلماسی با کشورها و سازمان‌های بین‌المللی شد. درگیری ایران در این مسئله ناگزیر موجب تحت تاثیر قرار گرفتن امنیت کشور شد. فشارهای مختلف سیاسی، تحریم‌های اقتصادی و تهدیدات نظامی در طول یک دهه علیه تمامیت ارضی جمهوری اسلامی ایران، بی تردید امنیت کشور را تحت الشعاع خود قرار می‌داد. بنابراین این‌که تحولات هسته‌ای ایران بر امنیت کشور تاثیر می‌گذارد امری بدیهی و واضح است. اما دغدغه اینجاست که این تحولات چگونه و چه تاثیری بر امنیت می‌گذارند. علاوه بر این چگونه می‌توان در این شرایط امنیت کشور را تحکیم نمود. بر نویسنده این تحقیق مفروض است که تحولات هسته‌ای ایران بر امنیت کشور تاثیر گذاشته است؛ اما تبیین این‌که از چه طریقی و چگونه این تاثیر به‌وجود آمده مسئله‌ای قابل بررسی از نظر علمی است. برای این منظور محقق از چارچوب نظری رئالیسم بهره گرفته است. بر اساس رهیافت رئالیستی به امنیت، دولت بازیگر اصلی، هم در عرصه داخلی و هم در عرصه سیاست خارجی است. بر همین اساس، تحولات هسته‌ای تاثیری مستقیم بر دولت جمهوری اسلامی ایران و امنیت ملی کشور دارد. در ادامه‌ی

مقاله از روش SWOT برای تجزیه و تحلیل بهره می‌گیریم. در این روش ابتدا چهار معیار نقاط قوت و ضعف داخلی و فرصت‌ها و تهدیدات بین‌المللی فراروی پرونده هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران احصا و بر اساس روش دلفی در اختیار نخبگان علوم سیاسی و روابط بین‌الملل و هم‌چنین متخصصین هسته‌ای قرار گرفت. سپس بر اساس تناوب و تکرار و بر مبنای مدل تحلیلی تاپسیس در فصل آخر به تصویر کشیده شد.

در این مقاله به دنبال اثبات این فرضیه هستیم که: بین نقاط ضعف داخلی و تهدیدات بین‌المللی پرونده هسته‌ای ایران و کاهش سطح امنیت جمهوری اسلامی ایران رابطه معناداری وجود دارد. پیش از پاسخ به این سوال اصلی که: تاثیرات تحولات هسته‌ای ایران از منظر چارچوب تحلیلی SWOT بر امنیت جمهوری اسلامی ایران چیست؟ لازم است به سوال‌های زیر پاسخ داد:

۱. نقاط ضعف داخلی (W) و تهدیدات خارجی (T) تحولات هسته‌ای ایران کدامند؟

۲. فرصت‌ها کدامند و چگونه می‌توان فرصت‌ها را تبدیل به نقاط قوت کرد؟

۳. پیامدهای منفی تحولات هسته‌ای ایران بر امنیت جمهوری اسلامی ایران چیست؟

۴. راهبردهای پیشنهادی برای مقابله با تاثیرگذاری منفی نقاط ضعف و تهدیدات چیست؟

چارچوب نظری؛ رهیافت رئالیستی به امنیت ملی

به‌رغم تلاش‌های مستمر دانشمندان علوم سیاسی برای ارائه تعریفی دقیق و جامع از مفهوم امنیت ملی، تاکنون هیچ تعریف مورد وفاق‌ی که بتواند حدود و ایزار تامین امنیت ملی را در خود جای دهد، به‌دست نیامده است. اصطلاح

امنیت ملی را برای اولین بار والتر لیپمن^۱ چنین بیان نمود: یک ملت وقتی امنیت دارد که مجبور نباشد منافع مشروع خویش را برای احتراز از جنگ، قربانی نماید و در صورت لزوم نیز قادر باشد این منافع را از طریق جنگ حفظ کند (کاکاوند، ۱۳۸۰: ۴). آرنولد وولفرز^۲ امنیت ملی را چنین تعریف می‌کند: امنیت در بعد عینی، فقدان تهدیدات نسبت به ارزش‌ها و در جهت ذهنی، فقدان ترس از این‌که چنین ارزش‌هایی مورد هجوم واقع بشوند را مورد سنجش قرار می‌دهد.

مهم‌ترین اهدافی که در خصوص امنیت ملی بیان شده عبارت است از:

۱. حفظ استقلال و تمامیت ارضی،
 ۲. تحقق رفاه مردم و ثبات سیاسی کشور،
 ۳. حفظ و اشاعه ارزش‌های ملی اعتقادی،
 ۴. فراهم کردن امکان فراغت خاطر نسبت به تهدیدات اجتماعی.
- امنیت ملی دارای ابعاد مختلفی است؛ رابرت ماندل حوزه‌های نظامی، اقتصادی، منابع / محیطی و سیاسی / فرهنگی را به‌عنوان ابعاد اصلی امنیت بر می‌شمرد. امنیت نظامی به‌میزان قابلیت نیروهای مسلح یک کشور برای حفاظت از حکومت و مردم در مقابل تهدیدات قهرآمیز اطلاق می‌شود ... هدف مشخص امنیتی در این حوزه، که سنتی‌ترین محور مطالعات امنیت ملی به‌حساب می‌آید، عبارت است از جلوگیری از بروز جنگ و در صورت وقوع، پیروزی در آن (ماندل، ۱۳۷۷: ۹۱ - ۸۷).

امنیت اقتصادی یکی از ابعاد امنیت است که پس از جنگ سرد به‌طور فزاینده‌ای مورد توجه واقع شد و منظور از آن حفظ و ارتقای شیوه زندگی مردم

۱. Walter Lippmann

۲. Arnold Wolfers

جامعه از طریق تامین کالاها و خدمات- هم از مجرای عملکرد داخلی و هم به واسطه حضور در بازارهای بین‌المللی - می‌باشد (ماندل، ۱۳۷۷: ۹۱ - ۸۷). امنیت منابع / محیطی جدیدترین جنبه امنیت ملی است که کمتر از سایر جنبه‌ها در این مفهوم ادغام شده است. امنیت منابع هم شامل دسترسی به منابع غیرقابل تجدیدی است که برای ایجاد سیستم‌های تسلیحاتی ضروری می‌باشد (مثل مواد معدنی راهبردی و سوخت‌های فسیلی) و هم دسترسی به منابع قابل تجدید مورد نیاز برای حفظ زندگی را در بر می‌گیرد (مثل آب و غذا). امنیت محیطی نیز شامل «ایمنی در برابر» آلودگی‌های تهدید کننده حیات و تغییرات خطرناک محل زندگی طبیعی انسان می‌شود؛ که مهم‌ترین نمونه‌های آن عبارتند از: گرم شدن کره زمین، نازک شدن لایه اوزون، باران‌های اسیدی، جنگل‌زدایی و ضایعات سمی. به‌طور کلی هدف امنیتی در این حوزه، حفظ محیط زیست فیزیکی زمین و جلوگیری از بروز وضعیت‌هایی است که باعث به‌خطر افتادن بقا و کیفیت حیات بشر می‌گردد (ماندل، ۱۳۷۷: ۱۲۸).

امنیت سیاسی / فرهنگی از جمله ابعادی است که کمتر از سایر موارد تنظیم و طبقه‌بندی شده است. این بُعد از امنیت به توانایی جامعه برای تداوم بخشیدن به ویژگی (سیاسی و فرهنگی) بنیادین خود تحت شرایط متحول و در مقابل تهدیدات احتمالی یا واقعی توجه دارد (ماندل، ۱۳۷۷: ۱۴۷). در بعضی تقسیم‌بندی‌های دیگر امنیت ملی به امنیت داخلی و خارجی تقسیم شده است. امنیت داخلی مربوط به براندازی و چالش از جانب گروه‌هایی است که اقتدار دولت را نپذیرفته‌اند و امنیت خارجی مربوط به تهدیدات دولت‌های دیگر است. در بحث امنیت داخلی، نزاع‌های قومی، سهم‌خواهی در ساختار سیاسی، بحران‌های ناشی از مشروعیت، بحران‌های ناشی از کارآمدی نهادی، بحران‌های هویتی، شکاف‌های طبقاتی و دوگانگی‌های اقتصادی، بحران‌های فرهنگی، ترورهای گروهی، شورش، اعتصاب‌های گسترده و مواردی از این قبیل جزو آسیب‌پذیری‌هایی محسوب می‌شوند که از ضعف ساختارها، امکانات و ناتوانی

از حل مشکلات حکایت می‌کنند.

تا سه دهه مانده به پایان سده بیستم میلادی، برداشت‌های اندیشمندان در حوزه امنیت ملی متأثر از دو نحله‌ی فکری واقع‌گرایان و آرمان‌گرایان بوده و چارچوب نظری امنیت حول این دو محور شکل می‌گرفت. در این میان نقش و تاثیر جنگ سرد بر نظریه‌های امنیتی قابل چشم‌پوشی نیست و به‌وضوح می‌توان آثار و تبعات جنگ سرد را بر نظم گفتمانی امنیت ملی مشاهده کرد. مسئله‌ای که لاورنس فریدمن در مقاله‌اش در ۱۹۹۸ بدان اشاره کرد و گفت: طی جنگ سرد وقتی که سیاست‌مداران و ژنرال‌ها متوجه پیامد و نتایج تخریبی و ویرانگر احتمالی و تعارض دو ابرقدرت شدند، جهت چاره‌جویی و ایجاد خط‌مشی‌های مدبرانه به‌منظور پرهیز از جنگ به دانشگاهیان متوسل شدند. از طریق این ارتباط بین دانشگاهیان و سیاستمداران ... جنگ سرد با مفهومی جدید از نظم اشباع شد - سد نفوذ، پاسخ انعطاف‌پذیر، تنش‌زدایی - این نظم و به‌همراه آن، مسیر اصلی دستور کار مطالعات امنیت بین‌المللی تا حد زیادی به موازات فروریختن دیوار برلین فروپاشید (Freedman, 1998, 54). نظم امنیتی موردنظر فریدمن همان رهیافت رئالیسم است.

از نظر واقع‌گرایان روابط بین‌الملل هرچند صحنه یک جنگ دائمی بین دولت‌ها نمی‌باشد؛ اما رقابت امنیتی بی‌رحمانه همواره در آن وجود دارد و احتمال جنگ نیز همواره در پس زمینه آن موجود است (غلام حسینی، ۱۳۹۲: ۱۱۴). رهیافت رئالیستی امنیت بر ۵ فرض استوار است؛

۱. نظام بین‌الملل هرج و مرج است؛
۲. کشورها ذاتا دارای مقداری توانمندی نظامی تهاجمی هستند که قابلیت صدمه رساندن و نابودی به یکدیگر را به آنان می‌دهد؛
۳. کشورها هرگز نمی‌توانند از قصد کشورهای دیگر مطمئن شوند؛
۴. اساسی‌ترین انگیزه‌ای که دولت‌ها را به حرکت در می‌آورد انگیزه بقا می‌باشد؛

۵. کشورها در مورد چگونگی بقا در نظام بین‌الملل، راهبردی فکر می‌کنند (Claude, 1971, 14).

با وقوع تحولات شتابان در عرصه بین‌المللی و مخصوصاً پس از فروپاشی شوروی، اصول و مبانی پایه‌ای رئالیست‌ها نیز با تحولاتی همراه شد. دیدگاه باری بوزان که می‌گوید: من امنیت را به صورت تعامل بین تهدیدها و آسیب‌پذیری‌ها و کوشش تعداد زیادی از بازیگران برای ورود در این تعامل می‌بینم (Fawn, 1996, 261). با در نظر گرفتن این مطلب که رئالیست‌های اولیه فقط وجود یک بازیگر اصلی را در عرصه سیاست بین‌الملل تلقی می‌کردند، کاملاً متفاوت است. واقع‌گرایان معتقدند جامعه داخلی کشورها تحت امر یک قدرت برتر قرار دارد. این قدرت برتر عالی‌ترین مرجع اقتدار و سیاست‌گذاری داخلی است. همین بازیگر مقتدر در عرصه داخلی، بازیگر اصلی در صحنه بین‌الملل است. از این منظر در میان بازیگران فعال در نظام بین‌الملل از قبیل سازمان‌های بین‌المللی، اتحادیه‌های منطقه‌ای، جنبش‌های استقلال طلبانه و ...، این دولت‌های ملی هستند که بازیگران اصلی هستند.

این دیدگاه نسبت به دولت موجب شده تا واقع‌گرایان دولت را مرجع امنیت ملی بدانند (لاریجانی و دیگران، ۱۳۸۷: ۱۳۳). علاوه بر این، در چنین فضایی دولت‌ها منافع اشتراکی دائم با سایر دولت‌ها ندارند و وجه اصلی مشخصه نظام، خودباری است. تریف این منطق را نهایتاً به این نکته می‌رساند که دولت‌ها فقط می‌توانند بر تلاش‌هایی تکیه کنند که خود برای تضمین ایمنی خویش انجام می‌دهند (تریف و دیگران، ۱۳۸۳: ۷۲). در این دیدگاه دولت تجلی اراده و خواست مردم قلمداد می‌گردد و بنابراین نمی‌توان قائل به تفکیک بین امنیت دولت و مردم شد. چنان‌چه دولت تهدید گردد، ناامنی دولت با ناامنی کل کشور یکسان تلقی می‌گردد.

در نتیجه از منظر رئالیستی، دولت‌ها در نظام بین‌الملل باید به دنبال دو موضوع محوری باشند؛ اول خلق فرصت‌ها جهت بهره‌برداری و کسب امتیازات بیشتر و

دوم تلاش برای افزایش قدرت و توانمندی‌های دفاعی، نظامی و امنیتی خود. البته برای نیل به این اهداف دولت‌ها می‌توانند با یکدیگر مذاکره کنند. انسجام درونی دولت مسئله دیگری است که برای ارتقای سطح قدرت کشورها در عرصه بین‌الملل از اهمیت بسزایی برخوردار است. رابطه معنادار بین اتحاد درونی در یک کشور و اعتبار و اقتدار بین‌المللی آن کشور در عرصه بین‌المللی قابل توجه است. از طرف دیگر تهدیدات بین‌المللی می‌تواند عاملی برای تضعیف و به چالش کشیدن سطح اعتبار و قدرت کشور باشد. بر همین مبنا انسجام و قدرت درونی زمینه‌ای برای افزایش قدرت در عرصه بین‌المللی و در نتیجه کاهش خطرات نظام بین‌الملل برای یک کشور خواهد بود.

تکنیک دلفی و بررسی نظر کارشناسان

روش دلفی فرآیندی ساختار یافته برای جمع‌آوری و طبقه‌بندی دانش موجود در نزد گروهی از کارشناسان و خبرگان است که از طریق توزیع پرسشنامه‌هایی در بین این افراد و بازخورد کنترل شده پاسخ‌ها و نظرات دریافتی صورت می‌گیرد. روش دلفی در آن دسته از پروژه‌هایی که ضرورت دارد نظرات و پیشنهادها افراد مطلع و آگاه جمع‌آوری و میان نظرات حاصله، توافق و هم‌خوانی ایجاد شود، کاربرد زیادی دارد (Gene & Right, 1999). در این مقاله داده‌های مبنای تحلیل از طریق مصاحبه با ۵۰ نفر از خبرگان و کارشناسان حوزه‌های هسته‌ای و امنیتی جمع‌آوری شدند. برای سنجش اعتبار اعتبار پژوهش از نظر ۳۶ نفر از خبرگان بهره گرفته شد. برای این منظر، نقاط قوت، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدات ناشی از تحولات هسته‌ای ایران در ارتباط با امنیت ملی به کمک خبرگان علوم سیاسی و روابط بین‌الملل شناسایی شدند. نظرات جمع‌آوری در قالب پرسشنامه‌ای تنظیم و مجدداً در اختیار خبرگان قرار گرفت تا این بار عوامل را وزن‌دهی کنند. پس از جمع‌آوری داده‌ها در این مرحله، اولویت‌بندی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات به روش تاپسیس

انجام شد.

ماتریس تجزیه و تحلیل SWOT

نقاط قوت داخلی

- S1: حمایت و پشتیبانی مسئولان ارشد نظام،
- S2: در اختیار داشتن متخصصین جوان، متعهد و فوق العاده باهوش،
- S3: حمایت مردمی،
- S4: برخورداری از معادن غنی اورانیوم به نسبت موجودی جهانی،
- S5: دیپلماسی فعال،
- S6: توجه به تولیدات داخلی و همکاری شرکت‌های صنعتی داخلی،
- S7: سرعت در دستیابی به فناوری چرخه سوخت هسته‌ای،
- S8: راه افتادن جنبش تولید علم، بسیج علمی و نهضت نرم‌افزاری در کشور،

نقاط ضعف داخلی

- W1: اختلاف دیدگاه گروه‌های سیاسی در مورد مسئله هسته‌ای،
- W2: جاسوسی و لو رفتن مسائل مربوط به مراکز هسته‌ای،
- W3: تخلیه اطلاعاتی دست‌اندرکاران صنعت هسته‌ای،
- W4: در مضیقه بودن از بعد اطلاعات و منابع دانش و فناوری،
- W5: ضعف علمی دانشگاه‌ها در حوزه تحقیقات هسته‌ای،
- W6: تسلیم در مقابل زورگویی‌های غرب و پذیرفتن تعلیق و امضای پروتکل الحاقی در شروع مذاکرات،
- W7: عدم ایجاد احساس نیاز میرم به انرژی هسته‌ای در مردم،

فرصت‌ها

- O1: توسعه پایدار،
- O2: همکاری با روسیه،

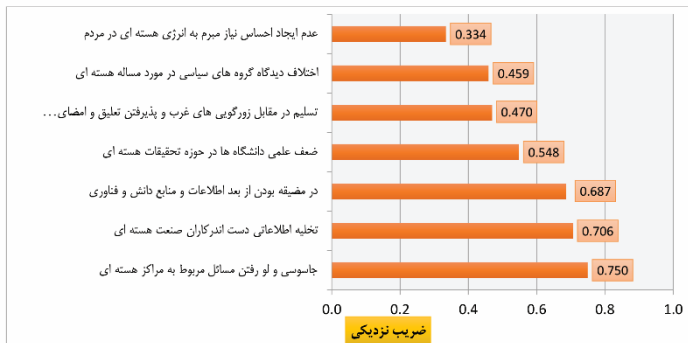
- O3: همکاری با چین،
O4: حمایت و همکاری کشورهای غیر متعهد،
تهدیدهای خارجی
T1: صدور قطعنامه‌های بین‌المللی،
T2: انتشار بیانیه‌های سیاسی کشورهای قدرتمند و تولید فشار سیاسی،
T3: انزوای سیاسی،
T4: آپارتاید هسته‌ای و تحریم‌های همه‌جانبه،
T5: اشکال تراشی و طرح اتهام واهی ساخت سلاح هسته‌ای،
T6: ترور دانشمندان هسته‌ای،
T7: خرابکاری و اختلال در تاسیسات هسته‌ای،
T8: تولید فضای تبلیغاتی به شدت منفی علیه ایران در لابی‌های آمریکایی-اسرائیلی،
T9: انحصارطلبی و استفاده ابزاری از فناوری هسته‌ای توسط قدرت‌های بزرگ،
T10: عدم نشت اطلاعات علمی پایه توسط انحصارگران و دسترسی نداشتن فعالان عرصه هسته‌ای کشورمان به اطلاعات تخصصی،
T11: تحمیل مذاکرات هسته‌ای کشدار و پرهزینه،
T12: تلاش سه مرحله‌ای غرب مبنی بر تاخیر، توقف و برچیدن چرخه سوخت هسته‌ای،
T13: استفاده ابزاری غرب از تهدیدهای هسته‌ای برای جلوگیری از اهداف انقلاب در صحنه بین‌الملل،
T14: به‌راه انداختن موج ایران هراسی و اسلام هراسی،

جدول ۱. رتبه‌بندی ضعف‌ها

ضریب نزدیکی	رتبه نهایی	ضعف‌ها
۷۴۹۸.۰	۱	جاسوسی و لو رفتن مسائل مربوط به مراکز هسته‌ای
۷۰۶۳.۰	۲	تخلیه اطلاعاتی دست‌اندرکاران صنعت هسته‌ای
۶۸۶۶.۰	۳	در مضیقه بودن از بعد اطلاعات و منابع دانش و فناوری
۵۴۷۸.۰	۴	ضعف علمی دانشگاه‌ها در حوزه تحقیقات هسته‌ای
۴۶۹۷.۰	۵	تسلیم در مقابل زورگویی‌های غرب و پذیرفتن تعلیق و امضای پروتکل الحاقی در شروع مذاکرات
۴۵۹۴.۰	۶	اختلاف دیدگاه گروه‌های سیاسی در مورد مسئله هسته‌ای
۳۳۴۳.۰	۷	عدم ایجاد احساس نیاز مبرم به انرژی هسته‌ای در مردم

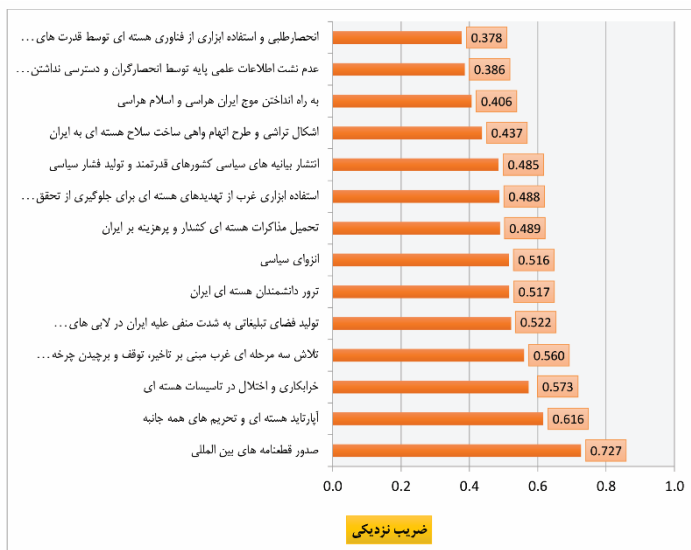
شکل ۱. نمودار میله‌ای رتبه‌بندی ضعف‌ها

جدول ۲. رتبه‌بندی تهدیدها

ضریب نزدیکی	رتبه نهایی	تهدیدها
۰/۷۲۶۹	۱	صدور قطعنامه‌های بین‌المللی
۰/۶۱۶۲	۲	آپارتاید هسته‌ای و تحریم‌های همه‌جانبه
۰/۵۷۳۳	۳	خرابکاری و اختلال در تاسیسات هسته‌ای
۰/۵۶	۴	تلاش سه مرحله‌ای غرب مبنی بر تاخیر، توقف و برچیدن چرخه سوخت هسته‌ای
۰/۵۲۲۲	۵	تولید فضای تبلیغاتی به‌شدت منفی علیه ایران در لابی‌های آمریکایی - اسرائیلی
۰/۵۱۶۶	۶	ترور دانشمندان هسته‌ای ایران
۰/۵۱۵۵	۷	انزوای سیاسی
۰/۴۸۹۴	۸	تحمیل مذاکرات هسته‌ای کشدار و پرهزینه بر ایران
۰/۴۸۷۶	۹	استفاده ابزاری غرب از تهدیدهای هسته‌ای برای جلوگیری از تحقق اهداف انقلاب در صحنه بین‌الملل
۰/۴۸۵۳	۱۰	انتشار بیانیه‌های سیاسی کشورهای قدرتمند و تولید فشار سیاسی
۰/۴۳۷۲	۱۱	اشکال‌تراشی و طرح اتهام‌واهی ساخت سلاح هسته‌ای به ایران
۰/۴۰۶۴	۱۲	به‌راه انداختن موج ایران‌هراسی و اسلام‌هراسی
۰/۳۸۶۳	۱۳	عدم نشت اطلاعات علمی پایه توسط انحصارگران و دسترسی نداشتن فعالان عرصه هسته‌ای کشورمان به اطلاعات تخصصی
۰/۳۷۷۷	۱۴	انحصارطلبی و استفاده ابزاری از فناوری هسته‌ای توسط قدرت‌های بزرگ

شکل ۲. نمودار میله‌ای رتبه‌بندی تهدیدها

نقاط ضعف داخلی و تهدیدات خارجی مذکور بر امنیت جمهوری اسلامی ایران تأثیرات منفی داشته و منجر به کاهش سطح امنیت گشته که به شرح جدول ذیل می‌باشد.

رویکرد گفت‌وگویی همه جانبه	الف- رویکردهای غرب در قبال موضوع هسته‌ای ایران	تأثیرات منفی دستیابی ایران به فناوری پیشرفته غنی سازی
رویکرد مهار از طریق گسترش دامنه تحریم‌ها		
رویکرد حمله نظامی پیش‌دستانه و پیشگیرانه		
رویکرد تغییر رژیم از طریق تسریع و تسهیل پروژه براندازی نرم		
اجماع‌سازی سیاسی از طریق دیپلماسی گام به گام		
استفاده ابزاری از دو مفهوم حقوقی- فنی («عدم تمکین») و («انحراف»)		

تحولات هسته‌ای ایران و تاثیر آن... ۸۷

<p>خده‌دار کردن حیثیت بین‌المللی ایران با اتهام انحراف فناوری صلح‌آمیز هسته‌ای به سمت ساخت سلاح هسته‌ای</p>	<p>راهبردهای سیاسی</p>	<p>ب- راهبردهای غرب در قبال موضوع هسته‌ای ایران</p>	<p>اورانیوم و تولید سوخت هسته‌ای بر امنیت جمهوری اسلامی ایران</p>
<p>فشار از بیرون، فروپاشی از درون</p>	<p>اعمال</p>		
<p>فشار از پایین، چانه‌زنی از بالا</p>	<p>سیاست</p>		
<p>تهدید و تطمیع (سیاست هویج و چماق)</p>	<p>افزایش فشار از طرق:</p>		
<p>زیاده‌خواهی غرب در برابر سیاست شفاف‌سازی و اعتمادسازی ایران</p>			
<p>وجود آپارتاید و تبعیض هسته‌ای و برخورد دوگانه اعضای باشگاه هسته‌ای با پرونده هسته‌ای ایران</p>			
<p>تضعیف عمق استراتژیک نرم‌افزاری ایران در منطقه</p>			
<p>افزایش فشارهای بین‌المللی علیه ایران در مجامع بین‌المللی به‌ویژه در خصوص نقض حقوق بشر و وارد نمودن اتهامات تروریستی به ایران</p>			
<p>تلاش برای تبدیل پرونده هسته‌ای ایران از پرونده حقوقی و فنی به سیاسی و امنیتی و صدور قطعنامه بر اساس اصل ۴۲ فصل هفتم منشور ملل متحد</p>	<p>راهبردهای امنیتی</p>		
<p>القای ارتباط میان فناوری هسته‌ای ایران با سازمان‌های نظامی</p>			
<p>بهره‌برداری ابزارهای تروریستی و افراد ضدانقلاب برای اهداف جاسوسی و ترور دانشمندان هسته‌ای</p>			
<p>عملیات نقطه‌ای، محدود و یا گسترده نظامی علیه تاسیسات هسته‌ای، اماکن استراتژیک، نظامی و تمامیت ارضی ایران</p>			
<p>افزایش فشارها برای تاخیر در دستیابی، توقف و یا برچیدن کامل فناوری تولید</p>	<p>راهبردهای روانی -</p>		

سوخت هسته‌ای در ایران	رسانه‌ای		
القای ارتباط میان توسعه فناوری‌های هسته‌ای ایران و شبکه‌های غیرقانونی و قاچاق مواد هسته‌ای			
تحریک کشورهای عربی منطقه با عناوینی مانند آلودگی زیست محیطی و فقدان ایمنی هسته‌ای ایران	راهبردهای اقتصادی		
ایجاد بی‌ثباتی با هدف ایجاد تغییر در نظام سیاسی با افزایش فشارهای اقتصادی			
کاهش توان نظامی و بازدارندگی			
ایجاد تغییر عمده در رفتار نظام (متقاعد کردن ایران به هماهنگ نمودن رفتار خود با اهداف سلطه‌طلبانه آمریکا)			
کاهش سرعت توسعه توانایی‌های استراتژیک ایران			

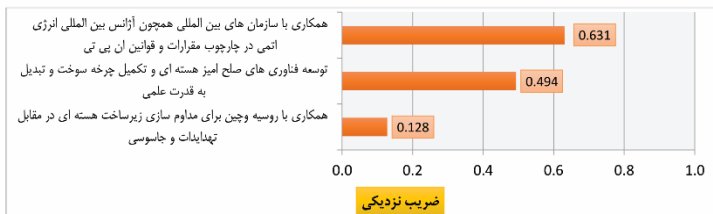
البته برای مقابله با تاثیرات منفی بر امنیت، راهبردهای رقابتی (WO)، راهبردهای تدافعی (WT) و راهبردهای محافظه‌کارانه (ST) پیشنهاد و براساس تکنیک تاپسیس رتبه‌بندی گردیدند که ذیلا به آنها اشاره می‌گردد.

جدول ۳. رتبه‌بندی راهبردهای WO

رتبه نهایی	ضریب نزدیکی	فاصله تا راهکار منفی	فاصله تا راهکار مثبت	راهبردها
۱	۶۳۱۰.۰	۸۶۶.۰	۵۰۶.۰	همکاری با سازمان‌های بین‌المللی هم‌چون آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در چارچوب مقررات و قوانین آن. بی. تی.
۲	۴۹۳۶.۰	۷۵۰.۰	۷۷۰.۰	توسعه فناوری‌های صلح‌آمیز هسته‌ای و تکمیل چرخه سوخت و تبدیل به قدرت علمی
۳	۱۲۸۰.۰	۱۵۶.۰	۰۶۳.۱	همکاری با روسیه و چین برای مداوم‌سازی زیرساخت هسته‌ای در مقابل تهدیدات و جاسوسی

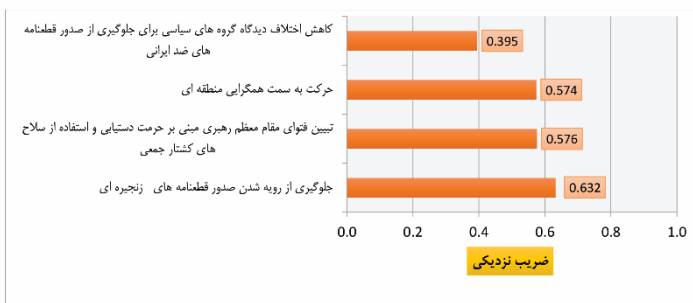
تحولات هسته‌ای ایران و تاثیر آن... ۸۹

شکل ۳. نمودار میله‌ای رتبه‌بندی راهبردهای WO

جدول ۴. رتبه‌بندی راهبردهای WT

رتبه نهایی	ضریب نزدیکی	فاصله تا راهکار منفی	فاصله تا راهکار مثبت	راهبردها
۱	۰.۶۳۲۴	۷۵۷.۰	۴۴۰.۰	جلوگیری از رویه شدن صدور قطعنامه‌های زنجیره‌ای
۲	۰.۵۷۶۰	۷۰۴.۰	۵۱۸.۰	تبیین فتوای مقام معظم رهبری مبنی بر حرمت دستیابی و استفاده از سلاح‌های گشتار جمعی
۴	۰.۳۹۴۹	۴۹۸.۰	۷۶۳.۰	کاهش اختلاف دیدگاه گروه‌های سیاسی برای جلوگیری از صدور قطعنامه‌های ضد ایرانی
۳	۰.۵۷۳۹	۷۱۴.۰	۵۳۰.۰	حرکت به سمت همگرایی منطقه‌ای

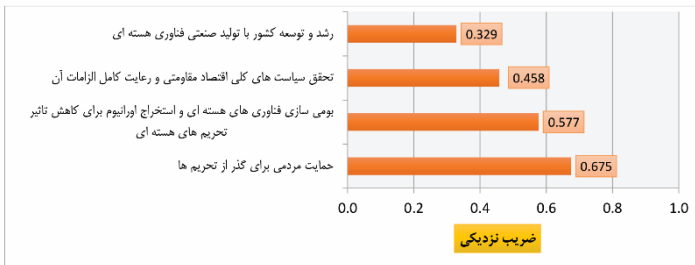

شکل ۴. نمودار میله‌ای رتبه‌بندی راهبردهای WT

جدول ۵. رتبه‌بندی راهبردهای ST

رتبه نهایی	ضریب نزدیکی	فاصله تا راهکار منفی	فاصله تا راهکار مثبت	راهبردها
۱	۰.۶۷۴۸	۰.۵۳۶	۰.۲۵۸	حمایت مردمی برای گذر از تحریم‌ها
۲	۰.۵۷۶۶	۰.۵۶۳	۰.۴۱۳	بومی‌سازی فناوری‌های هسته‌ای و استخراج اورانیوم برای کاهش تاثیر تحریم‌های هسته‌ای
۳	۰.۴۵۷۹	۰.۴۵۰	۰.۵۳۳	تحقق سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و رعایت کامل الزامات آن
۴	۰.۳۲۸۵	۰.۲۸۹	۰.۵۹۲	رشد و توسعه کشور با تولید صنعتی فناوری هسته‌ای

شکل ۵. نمودار میله‌ای رتبه‌بندی راهبردهای ST

نتیجه‌گیری

نقاط ضعف داخلی و تهدیدات خارجی که با استفاده از روش دلفی و بهره‌گیری از نظرات نخبگان، کارشناسان و چارچوب تحلیلی SWOT شناسایی گردید عبارتند از:

نقاط ضعف داخلی

جاسوسی و لو رفتن مسائل مربوط به مراکز هسته‌ای، تخلیه اطلاعاتی دست‌اندرکاران صنعت هسته‌ای، در مضیقه بودن از بعد اطلاعات و منابع دانش

و فناوری، ضعف علمی دانشگاه‌ها در حوزه تحقیقات هسته‌ای، تسلیم در مقابل زورگویی‌های غرب و پذیرفتن تعلیق و امضای پروتکل الحاقی در شروع مذاکرات، اختلاف دیدگاه‌های گروه‌های سیاسی در مسئله هسته‌ای و عدم ایجاد احساس نیاز مبرم به انرژی هسته‌ای در مردم.

تهدیدات خارجی

صدور قطعنامه‌های بین‌المللی، آپارتاید هسته‌ای و تحریم همه جانبه، خرابکاری و اختلال در تاسیسات هسته‌ای، تلاش سه مرحله‌ای غرب مبنی بر تاخیر، توقف و برچیدن چرخه سوخت هسته‌ای، تولید فضای تبلیغاتی به شدت منفی علیه ایران در لابی‌های آمریکایی و اسرائیلی، ترور دانشمندان هسته‌ای ایران، انزوای سیاسی، تحمیل مذاکرات هسته‌ای کشدار و پرهزینه بر ایران، استفاده ابزاری غرب از تهدیدات هسته‌ای برای جلوگیری از تحقق اهداف انقلاب در صحنه بین‌المللی، انتشار بیانیه‌های سیاسی کشورهای قدرتمند و تولید فشار سیاسی، اشکال تراشی و طرح اتهام واهی ساخت سلاح هسته‌ای به ایران، به راه انداختن موج ایران‌هراسی و اسلام‌هراسی، عدم نشت اطلاعات علمی پایه توسط انحصارگران و دسترسی نداشتن فعالان عرصه هسته‌ای کشورمان به اطلاعات تخصصی و انحصارطلبی و استفاده ابزاری از فناوری هسته‌ای توسط قدرت‌های بزرگ.

منابع

الف) فارسی

ابوالفتح، امیرعلی. (آذر ۱۳۸۳). «ایران یک قدرت هسته‌ای است»، ماهنامه همشهری دیپلماتیک، ش ۲۳.

اشکوری، سیدعبدالحمید (۱۳۸۳). ایران اتمی؛ گزارش از پرونده تکنولوژی هسته‌ای ایران، دفتر جریان‌شناسی تاریخ معاصر، قم: انتشارات همای غدیر، چاپ دوم. باشگاه اندیشه. (۲۵ خرداد ۱۳۸۵). عدم تأثیرپذیری ایران از قطعنامه‌های شورای امنیت.

بصری، محمدعلی؛ قاسمی، مصطفی. (۱۳۸۵). «مواضع اتحادیه اروپا و آمریکا در پرونده هسته‌ای ایران، اطلاعات سیاسی و اقتصادی، شماره ۲۲۶-۲۲۵. تریف، تری. (۱۳۸۳). مطالعات امنیتی نوین، ترجمه علیرضا طیب و وحید بزرگی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

حسینی، امیرحسین. (۱۳۸۴). «راهبرد کنونی آمریکا در زمینه مقابله با سلاح‌های کشتار جمعی و برنامه هسته‌ای ایران»، فصلنامه سیاست خارجی، سال نوزدهم، ش ۴ و ۳، پاییز و زمستان.

دلور پوراقدم، مصطفی. (۱۳۸۴). «قابلیت‌ها و راهکارهای ایرانی برای بومی کردن دانش هسته‌ای»، فصلنامه سیاست خارجی، سال ۱۹، ش ۴ و ۳، پاییز و زمستان. دهقانی فیروزآبادی. (۱۳۸۴). «گفت‌گوهای هسته‌ای ایران و اروپا از آغاز تا نشست بروکسل»، اطلاعات سیاسی و اقتصادی، شماره ۲۱۲-۲۱۱.

رضاییان، علی. (۱۳۸۵). مبانی سازمان و مدیریت، تهران: سمت. سخنان حسن روحانی در جمع اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی، فراسوی چالش‌های ایران و آژانس در پرونده هسته‌ای. (۱۳۸۴). راهبرد، شماره ۳۷. شعبانی ساروئی، رمضان. (۱۳۸۶). ایران هسته‌ای؛ فرصت‌ها و چالش‌ها، قم: انتشارات اعتدال، چاپ دوم.

صدری، محمود (۱۳۸۴). «پرونده هسته‌ای ایران و سیمای روابط بین‌الملل»، ماهنامه همشهری دیپلماتیک، ش ۷۶. آذر.

تحولات هسته‌ای ایران و تاثیر آن... ۹۳

علی احمدی، علیرضا. (۱۳۸۵). نگرش جامع بر مدیریت استراتژیک، تهران: تولید دانش.

غریب‌آبادی، کاظم. (۱۳۸۷)، برنامه هسته‌ای ایران: واقعیت‌های اساسی، تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.

غلام حسینی، اسماعیل؛ خواجه، رضا. (۱۳۹۲). مکتب رئالیسم و راهبرد نظامی، سیاست دفاعی، شماره ۸۳، تابستان.

کاکاوند، احمد. (۱۳۸۹). دیپلماسی هسته‌ای ایران، تهران: ابرار معاصر.

کیسینجر، هنری. (۱۳۸۴) «دیپلماسی برنامه هسته‌ای ایران»، ماهنامه همشهری دیپلماتیک، ش ۵۹، مرداد.

گلشن پژوه، محمود (۱۳۸۴). پرونده هسته‌ای ایران (۲) روندها و نظرها، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، جلد دوم.

گلشن پژوه، محمود. (۱۳۸۳). پرونده هسته‌ای ایران: روندها و نظرها، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.

لاریجانی، علی. (۱۳۸۳). «دانش هسته‌ای بالاتر از حق، بلکه یک نیاز است»، ماهنامه همشهری دیپلماتیک، ش ۲۳، مهر.

لاریجانی، علی. (۱۳۸۴). «سیاست هسته‌ای ایران، چالش‌ها و راه‌ها»، ماهنامه همشهری دیپلماتیک، ش ۷۶، آذر.

لاریجانی، علی؛ امیری مقدم، رضا (۱۳۸۷). چالش‌های مکتب امنیتی رئالیسم، نگرش راهبردی، خرداد.

ماندل، رابرت. (۱۳۷۷). چهره متغیر امنیت ملی، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.

موسوی، سید فضل‌الله؛ حاتمی، مهدی. (۱۳۸۹). بررسی استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای در پرتو حقوق بین‌الملل، فصلنامه حقوق، دوره ۴۰، شماره ۳.

نبی، امیدی. (۱۳۸۸). تبیین ابعاد چهارگانه مدل SWOT جهت امکان‌سنجی توسعه گردشگری در استان ایلام، فصلنامه فرهنگ ایلام، شماره ۲۴ و ۲۵، پاییز و زمستان.

هاشمی، سیدحمید. (۱۳۸۵). پرونده هسته‌ای ایران، سیر تاریخی و نظریه‌ها، تهران:

پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

(ب) انگلیسی

- Claude, Inis. (1971). Swords into plow Shares: the Program and Progress of International Organizations, New York, Random House.
- Fawn, Rich& Larkins, Jeremy. (1996). International Security after the Cold War: Anarchy and Order, Great Britain.
- Freedman, Lawrence. (1998). International Security: Changing Targets, Foreign Policy, Spring.
- Rowe, Gene& George, Wright. (1999). "The Delphi technique as a forecasting tool: issues and analysis". International Journal of Forecasting.

